

שלא הזכיר בש"ע החלוק בין מין איסור אחד למין אחר מ"מ סובר החלוק לדינא שא"כ הוי החלוק דשבת בין בצנעא לבפרהסיא דבסעיף ז' גם לענין איסור מין אחר או שסובר גם כהפרישה ואיכא עוד חלוק, מ"מ ודאי קאי גם על החלוק המפורש בש"ע שהוא תניא כאן ולא שאידי דקא על מה שלא תניא ולא על התניא. ולכן אף אם נימא שבמדינה זו חמיר לבניא מאכלות אסורות מאיסור מלאכה בשבת נמי הא כיון שמחלל שבתות בפרהסיא אינו נאמן לשום דבר אף למה שסובר דהם חמורים.

ונשאר רק מצד שמכירין אותו שאינו משקר שלכן אף שאין לו נאמנות מדין נאמנות התורה אולי יש להאמינו מדין קים ליה בגויה, שחדשתי בספרי אגרות משה חיו"ד סימן נ"ד מטעם שאין זה ענין נאמנות אלא ידיעה עצמית שהוא כראיה ממש, והוכחתי זה מהא דכתובות דף פ"ה ע"ש, אבל ע"ז צריך ידיעה ברורה כהא דבעל שמכיר את אשתו שהוא אתה תמיד כעובדא דרבא שהאמין לבת ר"ח אשתו וכאב את בנו כעובדא דר"פ ואבא מד בנו שהם מצד הרבה דברים שראו תמיד והכירו שטבעם שלא לשקר, ולא מצד איזה פעמים שיש לתלות שהיה לו איזה טעם שלא לשקר בפעמים ההם, ואולי היה זה בכונה כדי שיתזקוהו לאינו משקר ויסמכו עליו, שידיעת בני העיר את האיש ההוא לאינו משקר ודאי לא שייך שירעו בידיעה ברורה כראיה ממש דאף שאמר איזה פעמים למע"כ שאינו רוצה לאכול בשר שעברו ג' ימים אף בהורח שאין לו עבודה בשר, ודאי יש לתלות בהרבה דברים שטוב לפניו לומר עתה האמת, אבל כשיזדמן שאין לו צורך להגיד האמת אפשר שישקר כגון שיחסר לו בשר כשר יתן להלוקחים בשר נבלה בידעו שישמכו עליו ולא יחקרו אחריו, וכבר ידוע הרבה מעשים באנשים שהחזיקום לנאמנים ולבסוף גודע שמכרו בשר נבלה.

ולכד זה הא תוקה לומר על מי שאינו משקר מצד טבעו בלא יראה מהש"ת שגם עתה לא משקר ודאי לא שייך כי הרבה פעמים משנה האדם את טבעו בעצמו ובהשפעת אחרים ומצד תאות אחרות, ורק בסתם ישראל שיש לו חזקת צרקות הוא חזקה שאף נגד תאות אחרות לא יעבור איסורין, ואף בחשוד לעבור על איסור קל נשאר בחזקתו לדבר חמור שלא יעבור מצד יראת ה' ולהש"ך אליבא דהמחבר לא יעבור גם מצד יראת הכריות, (ולא ידוע לי מנא לו להש"ך לפרש כן בכונת המחבר דהא יותר נראה

לפרש דכשחמור בעיני בניא תלינן שגם לו הוא חמור שטועה בדין כמו שאר הבריות), אבל בלא יראה ורק משום שטבעו כך ודאי לא שייך חזקה ע"ז ולא סגי היריעה מומן רחוק, אלא רק באב את בנו ואיש את אשתו שהידיעה היא תמידית ומטעם זה גם שם לא אמרתי להתיר אלא לאנשים חלושים ובשעת הדחק, משום דאולי ידיעתו היא מומן שיש לחוש שהחלף טבעה, והכא שהידיעה ודאי אינה תמידית ויותר נוטה שאין להחשיב זה לידיעה ממש אין לסמוך ע"ז כלל אף בשעת הדחק וצריך להעמיד משגיח בחנותו, ומה שסוגר את חנותו בשבת כיון שידוע לכל שאינו שומר שבת אין זה כלום דסגירה זו ודאי היא רק כדי שיקנו ממנו שומרי תורה.

ידידו מוקירו.

משה פיינשטיין

סימן מד

בענין אם יש למנות אשה להשגחה על כשרות

פורים תש"כ

מע"כ ידידי הנכבד הרה"ג מהר"ר ברוך אהרן פוסקא שליט"א.

הנה בדבר האלמנה אשת ת"ח אשר היה משגיח על כשרות ונשארה בלא כלום ואין לה במה לפרנס את בניה היתומים ובאשר היא אשה צנועה ויראה את ה' באמת והיא גם חכמה ונבונה ובעלת אחריות אשר יש לסמוך עליה שהיא תהיה תחת בעלה להשגיח ויהיה לה מזה הפרנסה עבודה ועבור בניה ורצון כתר"ה לידע דעתי בזה, והנה מדין נאמנות הא נאמנת אשה על איסורין ועיקר הדין דע"א נאמן באיסורין ידיעין מוספרה לה שנאמר באשה שנאמנת כמפורש בתוס' ריש גיטין, אבל בפסחים דף ד' ועירובין דף נ"ט איתא שרק בדברבן כבדיקת חמץ ותחומין נאמנות ותירצו התוס' דבבדיקה דהוא טירחא יתירתא ותחומין שאין בידה לא היו נאמנות, אבל פשוט שהוא משום דהוא כעין איתחזק איסורא דכל זמן שלא ידוע בברור שהוא בתוך התחום אסור משום דאידי דלפי מדינה

הפשוטה הוא יותר מתחום ומעידות שהוחזקו לילך עד כאן דאמרינן דמסתמא היה זה ע"י אדם שיודע אופני המדינה עיין בבאור הלכה סוף סימן שצ"ט, דבלא איתחזק איסורא הא נאמנת אף שאין בידה דספירת שבעה נקיים אין בידה ונאמנת עיין במהרש"א גיטין שם על התורה ע"א שכתב דלאו בידו ולא איתחזק איסורא נמי ילפינן מנדה וכן מוכרח לפרש שם בתוס' וכן הוא ברשב"א ע"י"ש, וכן משמע בש"ך י"ד סימן קכ"ז ס"ק כ"ט, ולכן מוכרחין לומר דבתחומין הוא כעין איתחזק איסורא אבל כיון שלא הוי איתחזק גמור דרק מצד הספק נמנעו מלילך נאמן ע"א שהוא איש והחמירו בכוה באשה בדבר שהוא מדאורייתא והוצרכו לומר משום שתחומין דרבנן, ולולא דמסתפינא הייתי מפרש דקאי על הרישא שאירי במדרו עתה והוא תרץ לתחום לפי מדתם והעבד והשפחה מעידין שהוחזקו לילך גם בכאן נאמנין נגד המדינה ועל זה מסיק שלא אמרו חכמים להחמיר אלא להקל משום שתחומין דרבנן ואף על אנשים הוצרך לזה שהוא דרבנן דבדאורייתא היה לחומרא כיון דהוא נגד המדינה ולא היינו תולין בטעות ולרבותא נקט שגם עבד ושפחה נאמנים אף נגד המדינה אך התוס' שהקשו מכאן מהא שנאמנות נשים באיסורין מפרשי שלא קאי ארישא וכן משמע קצת ברמב"ם סוף פכ"ח משבת ומש"ע סוף סימן שצ"ט שנקטו זה בהלכה אחרת משמע שהוא דין בפני עצמו ואף בלא מדדו עתה הוצרכו לזה שהוא דרבנן, עכ"פ אף לתוס' שהיה חלוק בכוה בין איש לאשה הוא משום דהוא כעין איתחזק איסורא כדבארתי.

וא"כ בהשגחה על כשרות שבידה הוא שלא להניח להאכיל דברים האסורין, וגם לא איתחזק איסורא דאף אם ההשגחה היא אצל אחד שאינו נאמן לכשרות נמי אין להחשיב זה איתחזק איסורא ולכן אף אם נימא שלא נחשב זה כבידה משום שאפשר מצד אלמות של הבעלים האיננו נאמן לא ישמעו לה, מ"מ כיון שלא איתחזק איסורא מאחר דהמסחר שלהם הוא רק בדברים כשרים שרוב דברים קונים ודאי דבדים כשרים מצד מידתתי והחשש הוא שמא קונים גם דברים אסורים שעל זה ודאי לא איתחזק ויש להאמין לה אף שיתחשב שאינו בידה.

אבל המג"א בסימן תל"ז סק"ח כתב מתוס' עירובין רף ל"א דדק בבית שלהן נאמנים אבל השולח אותן לעשות דבר אין נאמנים ופליגי אתוס'

פסחים דסברי רמא שכידם נאמנים אפילו בדאורייתא כשאינו טורח גדול ע"י"ש, ואף דלא נמצא בתוס' עירובין בנשים דאירי שם לענין קטנים, וא"כ היה מסתבר שנשים מהימני להנית עירוב כמו שנאמנות לומר שמקום זה הוא בתוך התחום ולהניח עירוב היו אפשר מהימני אף אם היה דאורייתא משום טעם דבידה אף שהוא בשליחות מאחרים ורק בקטן שאמר שם שאינו נאמן לומר דממטי ליה אף שהוא בידו הוצרכו לומר דמה שנאמן קטן בבדיקה הוא בבית שלו, צריך לומר שסובר המג"א דכיון דבחד דינא נקט בפסחים בנאמנות הבדיקה נשים וקטנים לכן מאחר דלקטנים צריך לאוקמי דהוא דוקא בבית שלהן גם נשים הוא דוקא בבית שלהן, ונמצא להמג"א שגם אשה אינה נאמנת לומר שהניחה העירוב לתוס' עירובין וכמפורש במחצה"ש שמה שציין המג"א וכמ"ש סימן ת"ט סעיף ח', הוא דאם שולח אשה וקטן שיניח לו עירוב לא סמכי עליהו, ובעצם תמוה מאד דלא הוזכר שם אלא שע"י חשו"ק לא סמכי עליהו, וצריך לומר דאין הכוונה ששם נאמר שאין סומכין על אשה דאפשר שהש"ע לא פסק כתוס' עירובין אלא שהמג"א סובר דלתוס' עירובין גם נשים יש להם הדין כמו לחש"ו שאיתא בסימן ת"ט שאין סומכין עליהו, אבל יקשה מ"ש מזה שנאמנות נשים לומר שמקום זה הוא בתוך התחום שזה מפורש במתני' ואיפסק בש"ע ס"ס שצ"ט, וצריך לדחוק דהנחת עירוב להתיר לו ד' אלפים הוא נגד חזקת איסורו לילך לשם וכל הנאמנות דע"א הוא משום דבידו ובאשה לא מרעיל מה שבידה במעשה אחרים, אבל להעיד על מקום זה שהוא בתוך התחום שאינו נגד איתחזק גמור כדלעיל האמינו גם לאשה כיון שהוא בדרבנן, וגם יש לומר דהעדות שהוא בתוך התחום נוגע גם לה שגם היא מותרת לילך כשתרצה והוי זה כעל בית שלה שנאמנת, עכ"פ להמג"א אליבא דתוס' עירובין הא אין להאמינה בשל אחרים אף בדרבנן וכ"ש בדאורייתא, אבל לבד שלדינא אין לחוש לזה דהא בש"ע לא פסק כן דרק בקטן איתא בס"ס שצ"ט שאינו נאמן וכן בטבילת כלים איתא בסימן ק"כ סעיף י"ד דק שקטן אינו נאמן כיון שהוא דאורייתא משמע דאשה נאמנת כתוס' פסחים וסתמא הוא אף על של אחרים וכן הוא מפורש בש"ך י"ד סימן קכ"ז ס"ק כ"ט וכן משמע בהגר"א שם ס"ק ל"ב, הנה נראה דהכא גם לתוס' עירובין נאמנת דהא זה שבבית שלהן נאמנות כתבו התוס' שם משום דרמי עליהו ולכן אף בשל אחרים אם דמי עליהו הוי זה כמו בשלהן וא"כ כשפונסתה מהשגחה הרי דמי זה

עלה שלא מטובה עושה זאת אלא מצד שנשכרה לזה נאמנת באופן שנאמנת בשלה. ולכן מעשים בכל יום בכל הדורות שהיו שוכרין נשים לבשל ולקנות בשך וכל מיני אוכלין והיו סומכין עליהן ולא היה קשה מזה על תוס' עירובין משום שכיון שנשכרו לזה הרי רמי זה עליהן שנאמנות כמו בשלהן ממש. ועיקר בגיטין דף ז' שדחב"ג סמך על עבריו ועבדים לא עדיפי מנשים דגם על עבדים אמר בפסחים משום שהוא דרבנן כמו שאמר על נשים וכן בדף ס"ז בעבדי דריש גלותא שלא רצה ר' ששת לאכול רק משום דידע דהיו חשודין דהיו לא מעלו עיי"ש.

נמצא שמצד נאמנות אין שום חשש שאם אך היא מוחזקת לאשה כשרה וליודעת ומבינה איך ומה להשגיח יש לסמוך עליה. אבל יש לדון בזה מצד אחר, והנה הרמב"ם בפ"א ממלכים ה"ה כתב וכן כל משימות שבישראל אין ממנים בהם אלא איש, ואף שלא ידוע לי בעניי מקום לדבריו דבספרי שציין הכ"מ והרדב"ז ומ"ע לא הזכיר אלא מלך ולא מלכה אבל רין בל משימות שלא יהיו נשים לא הזכיר שם, וצריך לומר דהוא סברת עצמו כמו שדרשינן לכל משימות שלא יהיו אלא מקרב אחיך ביבמות דף מ"ה, דרשינן נמי כל הדינים שבפרשה שנאמר על מלך גם לכל משימות שהוא גם לזה שנאמר בספרי מלך ולא מלכה שה"ה לכל משימות שלא ממנים אשה, והשגחה על כשרות מסתבר שהוא מינוי וראיה לזה מקירושין דף ע"ו שאיתא במערבא אפילו ריש כורי לא מוקמי מינייהו ופרש"י ממונה על המדות, והוא ממש כמו השגחה על הכשרות דמה לנו כשרות המשקלות והמדות לכשרות איסורי מאכלות, והטעם הוא שהחלוק בין להחשיבו לפועל ובין להחשיבו לממונה שהוא שררה אינו מצד חשיבות המלאכה, אלא דאם נשכר לעשות רצון המשכירו הוא פועל אף שהיא מלאכה חשובה ואם נשכר לעשות נגד רצון בעה"ב כהשגחה על המשקלות ומדות שבעה"ב היה אפשר דוצה שיכשיר לו גם משקל ומדה החסרים והוא ממונה לפוסלם וליקחם מבעה"ב הוא שררה על בעה"ב שבעה"ב מחוייב לעשות כמו שהמשגיח אומר, וכן הוא ממש ממונה להשגיח על הכשרות שמלאכתו הוא לעשות אף נגד רצון בעה"ב שלא להניח לבעה"ב שיקנה דברים אסורים וא"כ להרמב"ם אין למנות ע"ז אשה, אבל משמע לי שלא כו"ע סברי כן דהחינוך בתב דין ולא אשה רק במלך ולא מלכה ובדין ירושה נקט שגם בכל מינויים אלמא דדין ולא אשה אינו בשאר משימות והטעם דמקרב אחיך קאי על כל משימות

שהוא מרבויה דתשים כמו שקאי על מלך כדמשמע מפרש"י אבל דרשא ולא מלכה שנאמר רק במלך מנא להו שיהיה גם בכל משימות כן, וכ"ש לתוס' סוטה דף מ"א שגם לענין מקרב אחיך יש חלוק בין מלך לשאר משימות שאין למילף מדין מלך ודין שאר משימות אינו מצד שיש לו כל דיני המלך אלא משום דסמיך משימות למקרב אחיך ש"מ דבעינן בהו מקרב אחיך קצת כגון אמו מישראל ומלך חזר ושנה עליו מקרב אחיך תשים עליך מלך דקפיד שיהיה אביו ואמו מישראל ע"ש א"כ ודאי שאין למילף פסול אשה שנאמר רק במלך לומר שגם בכל משימות תפסל אשה ולכן משמע שהתוס' סוטה ודאי פליגי על הרמב"ם וכן משמע שיפלוג רש"י ור"ן קידושין כדכתבתי ממשמעות פירושה, וכן משמע שלא כל דבר ילפינן מדין מלך דהרי לענין דין ירושה הוצרך לדרשא אחרת הוא ובניו בקרב ישראל כל שהם בקרב ישראל בנו עומד תחתיו בספרי שם וא"כ צ"ע שיטת הרמב"ם ולכן לצורך גדול בשביל חיות האלמנה ובניה היתומים יש לסמוך על החולקים על הרמב"ם ולמנותה תחת בעלה להשגחה.

אבל נראה שלמה שבארתי שזה שהשגחה נחשב מינוי הוא משום דעבודתו הוא נגד רצון בעה"ב יש עצה לקיים גם שיטת הרמב"ם. שהיא תהיה שכורה מהרב שרק הרב יהיה בעלים שלה ובעה"ב ישלם השכר עבור ההשגחה להרב, שאז אין לה דין שררה ומינוי שלהרב צריכה לשמוע לעשות כפי שיאמר לה איך להשגיח ומה הוא רבד האסור כי הלא עיקר האחריות שהקונים סומכים הוא על הרב ונחשבת היא רק כעושה מלאכת הרב בדברים שיכולה לעשות שנחשבת לגבי הרב רק כפועל בעלמא שאפשר לו גם להעמיד אשה כיון שהיא נאמנת כלעיל ואף שהא רריש כורי וריש גרנותא נאמר סתם שלא מוקמו מינייהו שהוא אף שמשלמין שכירותו מהב"ד ומהעיר ולא מבעלי החנויות ובעל הגרנותא, הוא משום דשם אין זה מלאכת הב"ד אלא שביחוד ממנים על זה הדבר בפני עצמו וכן הוא אם יהיה מינוי השגחה מהעיר נמי היה נחשב מינוי אף אם התשלומין יהיה מקופת העיר אבל במדינתנו עיקר ההשגחה הוא על הרב שעליו הוא כל מעשה השגחה לכן אם גם הוא ישלם השכירות הוא רק פועל של הרב ולא ממונה בשירות השגחה בדבארתי.

ובדבר איש ואשה שזה שתי שנים שעשו דיווארם בחוקי המדינה ולא נתגרשו בגט פטורין ועתה נעשה

מקפידא ח"ו על שום אדם וכ"ש על ת"ח. ולכן אכתוב רק לעצם הענין.

הנה מש"כ כתר"ה שמצד תשובתי בזה שהקשתי על הרמב"ם שפוסל נשים אף לכל משימות שלא ידוע לי בעניי מקור לדבריו, וגם שמשמע לי שלא כו"ע סברי כן יוצא מכשול שימנו נשים לפרעודענט במדינת ישראל, אין אנו אחראין להנהגת המלכות דשם שהיא כעוה"ר אצל כופרים ומומרים ואין מתחשבים עם דעותינו כלום ואף אם כו"ע יסכרו כהרמב"ם וגם היה מפורש כגמ' ואף בתורה שככתב לא היו מתחשבים מזה כמו שלא מתחשבים עם כל איסורי התורה החמורים ביותר והמפורשים בגמ' ובקראי וממילא אין שום מכשול מזה. ולשמא ימנו אשה להבתי כנסיות שבמדינתנו אמעריקא נמי לא שייך שיוצא מזה מכשול, דהכתי כנסיות והמוסדות שמתנהגים ע"פ דרך התורה לא יעשו בלא הוראת רב מובהק וממילא סגי לזה גם שיטת הרמב"ם שלא למנות אשה, ולא לו שסרו מדרך התורה הרי גם אם הוא איסור ברור ומפורש שבתורה לא ישגיחו ע"ז ואין אנו אחראין עליהם. וממילא נמצא שליכא שום מכשול ח"ו מברור ההלכה שכתבתי שלא כו"ע מודו להרמב"ם וטעות הוא ביד אלו שערערו לומר שהוא מכשול.

ובכלל הרי מינוי כופרים ורשעים ודאי אינו כדין התורה כמפורש ברמב"ם פ"א ממלכים ה"ז וכל מי שאין בו יראת שמים אע"פ שחכמתו מרובה אין ממנין אותו למינוי מן המינויין שבישראל ואף דוד לא זכה אלא לכשרים עיי"ש וכ"ש שכופרים ורשעים אין ממנים לשום מינוי ובה כו"ע מודו ומפורש זה גם כחינוך במצוה תצ"ח ואין שייך לחלוק ע"ז דעיקר תכלית מינוי מלך הוא רק לחזק התורה והמצות כדאי"תא בספ"ד ממלכים וכן כל המינויין בישראל ודין זה חמור ממינוי אשה כשרה דבאשה מסתפק המנ"ח שמא ע"י ירושה אפשר גם מלכה עיי"ש ובמינוי כופרים ורשעים ומי שאין בו יראת שמים אף כשליכא בן אחר אין ממנין אותו לא למלך ולא לכל מינויין וליכא שום ספק בזה. וזה אין מחזיקין אותן המעדרים למכשול ומה שמבררין הדין דאשה כשרה חושבין למכשול וכרור שאם יודמן באיזה מקום שרוצים למנות לאיזה מינוי רק או איש שהוא כופר ובעל עברות או אשה כשרה וא"א לפעול שלא ימנו שום אחד מהן אלא איש כשר, שודאי צריך לסייע שימנו את האשה הכשרה ולא את האישה הכופר והרשע. ולכן רק דברי הבל

שלום ביניהם שמוכרחין מצד דיני המדינה לעשות נישואין להחשיכם איש ואשתו בדיני המדינה ומחמת שהוא גנאי להם שילכו אצל שופט העיר שיעשה נישואין כמנהג האינם שומרי דת רוצים שכתר"ה יעשה נישואין ביניהם בקידושין וחופה אף שאין שייך לכרך דהא הם איש ואשתו בדיני התורה והוא רק מעשה הכל בעלמא אמרים שיעשה קידושין וחופה בלא ברכות, הנכון לע"ד שלא יעשה מעשה קידושין וחופה כלל כדי שלא יאמרו שגם בדיני ישראל תופסים הדיווארס של המדינה לגט כי במדינה הזאת שרבים הם שאין יודעין כלל מדיני התורה יש לחוש שימצאו הרבה שיטעו בזה ולכן אין כדאי לעשות שום מעשה שיראה שנישאו עתה מחדש, אלא יכול כתר"ה למלאת הלייסענס ולחתום שם עדים ולא שייך לחוש לשיקרא כי עשיית השלום ביניהם יש לקרא כמו נישואין מחדש כיון שלמעשה היו כמגורשין אף שלדינא לא היו מגורשין שייך לקרא לזה שנשאה מחדש בשם נישואין שניים שהרי למעשה נושאה עתה מחדש לביתו כמו בתחלת נישואין ואין בזה שום שקר. זה ראוי לעשות כדי שלא יצא לעז עליהם שנישאו אצל שופט שלא כדיני ישראל ויהיו גם כאלו שיחשבו שהוא נישואין ראשונים שלהם.

הגני ידירו ומברכו בחג כשר ושמח.

משה פיינשטיין

סימן מה

עוד בענין אשה להתמנות דהשגחה

מע"כ ידידי הרב הגאון מוהר"ר מאיר אסמעל שליט"א עורך ירחון המאור.

הנה מה שמתנצל כתר"ה מה שהוא סובר דלא כדברי איני יודע למה הוא צריך להתנצלות הא ודאי שכל אחד צריך לברר האמת לפי דעתו בין לקולא בין לחומרא אף כשהוא תלמיד נגד סברת רבו וכ"ש לאחרים שאינם תלמידיו. ועיין בספרי אגרות משה חאר"ח סימן ק"ט שהארכתי בזה קצת. ואם כוונתו להתנצל במה שאולי בלשונו הטיח רברים כנגדי הנה ידוע לכל המכירים אותי שבה אני רחוק